

Områdesnämnden för humanvetenskap

Elisabeth Wåghäll Nivre
Vicerektor

Socialdepartementet
Regeringskansliet

Handläggare:
Karolina Alveryd

Yttrande över remiss: Ökade möjligheter till användning av välfärdsteknik inom äldreomsorgen (Ds 2022:4)

Områdesnämnden för humanvetenskap har ombetts att till Socialdepartementet inkomma med synpunkter på remiss av departementspromemorian *Ökade möjligheter till användning av välfärdsteknik inom äldreomsorgen (Ds 2022:4)*. Betänkandet har remitterats till Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten. Synpunkter har inkommit från Juridiska fakulteten och redovisas i bifogad bilaga, som utgör områdesnämndens svar.

Elisabeth Wåghäll Nivre

Karolina Alveryd

Juridiska fakultetskansliet

Områdesnämnden för humanvetenskap

Remiss: Ökade möjligheter till användning av välfärdsteknik inom äldreomsorgen (Ds 2022:4)

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, som anmodats yttra sig över förslaget, anför följande:

Innehåll i utredningen

Juridiska fakultetsnämnden välkomnar de synpunkter och förslag som lämnas i promemorian 'Ökade möjligheter till användning av välfärdsteknik inom äldreomsorgen' (nedan kallad "Promemorian"). Promemorian föreslår en ändring i socialtjänstlagen (2001:453) samt lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten med syftet att öka tydlighet och specificering kring vilka teknologier som får användas i äldreomsorg och därmed uppmuntra dess användningen. Rent allmänt kan den teknologiska utvecklingen av digitala tjänster i samhället beskrivas som ett tveeggat svärd och det finns alltid för- och nackdelar med dess utveckling och implementering. En av juridikens funktioner är att skydda samhället från risker och sårbarheter och implementeringen av nya teknologier i samhället kan innebära att människors rättigheter försämras. Välfärdstekniken har en stor potential att förbättra samhället men det kan finnas risker med en ökade användning av vissa tekniker och lagarnas uppgift är att balansera dessa intressen.

Det välkomnas att promemorian tar upp frågan om informationssäkerhet, dock måste det uppmärksammas att detta huvudsakligen görs i relation till dataskydd, t.ex. i förhållande till den allmänna dataskyddsförordningen (GDPR). Informationssäkerhet kan emellertid inte ses bara i relation till skyddet av personuppgifter. Informationssäkerhet måste upprätthållas även i system eller tekniska infrastrukturer som inte behandla personuppgifter. Den tekniska infrastruktur som stödjer det tilltagande användandet av välfärdsteknik är komplex och omfattande, vilket delvis kan förklaras av att infrastrukturen ägs av både privata men också offentliga aktörer.¹ När många olika parter ansvarar för olika delar av infrastrukturen, är det viktigt att alla parter generellt sett har en tillräckligt hög nivå på informationssäkerheten. Ett övergripande informationssäkerhetsarbete är bara så starkt som dess svagaste länk. Med så många olika aktörer som ansvarar för olika delar av den tekniska infrastrukturen är risken stor att det inte går att upprätthålla en tillräckligt

---

¹ Se Betänkande av Utredningen om välfärdsteknik i äldreomsorgen, Framtidens teknik i omsorgens tjänst, Statens Offentliga Utredningar, SOU 2020:14, Stockholm, 2020.

hög grad av informationssäkerhet. Komplexiteten i den tekniska infrastrukturen innebär därför en risk i och med att det inte är uppenbart vem som ansvarar för vilken del av infrastrukturen och i värsta fall kan det bli svårt att utkräva juridiskt ansvar när ett problem är framme. Möjligheten att kunna tillhandahålla en adekvat nivå på informationssäkerhet kommer att kräva en ökad samordning och styrning på centralpolitisk nivå.² Det är bra att uppmärksamma informationssäkerhet i förhållande till dataskyddslagstiftningen men en bra informationsstruktur kräver ett proaktivt arbete för att identifiera risker som t.ex. juridiskt ansvar för de olika delar av den tekniska infrastrukturen.

Syftet med den ökade användningen av monitorerings-, sensorerings- och positioneringstekniker är att öka de äldres trygghet och självständighet samt skapa ett bättre arbetsliv och arbetsmiljö för anställda inom äldreomsorgen. Men ökad användning av sådana tekniker kan också indirekt innebära en ökad övervakning av de anställda inom äldreomsorgen. Ju mer avancerad välfärdstekniken blir desto mer ökar möjligheten att spåra exakt vem som har gjort vad inom äldreomsorgen. Det kan handla om hur någon har agerat i en viss situation (dvs. hur de har integrerat med system) men också vilka beslut de fattat. Promemorian uttrycker ett behov av att precisera bestämmelser om den personuppgiftsansvariges ansvar i förhållande till dataskyddsreglerna kring lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder. Syftet är att förhindra obehörig åtkomst till socialtjänstens personuppgifter och därmed öka tilliten för socialtjänstens behandling av personuppgifter. Förslaget innebär för det första att alla användare inom socialtjänstens verksamhet tilldelas en individuell behörighet vid inloggning i verksamhetssystem som innehåller personuppgifter. Syftet är att öka tilliten för socialtjänstens behandling av personuppgifter men ett omfattande inloggningssystem kan också ge möjligheten för en ökad övervakning av anställda inom äldreomsorgen. Det är en arbetsrättslig fråga som inte är obetydlig i det här sammanhanget. En juridisk fråga i anslutning till detta är var all systemdata ska sparas samt vem som har tillgång till denna systemdata. Det blir ännu mer relevant i ett sammanhang där systemdata eller metadata kan användas som ”bevis” på att personalen har agerat rätt eller fel. Det är därför av särskild vikt att ha stringenta riktlinjer i förhållande till de parter som har tillgång till stora datamängder och historiska data samt för vilka ändamål de får användas. Enlig dataskyddsreglerna som socialtjänsten måste beakta kommer personuppgifter att gallras enligt dessa principer (t.ex. lagringsminimering) men samma regelverk gäller inte nödvändigtvis data om hur olika system används av anställda inom äldreomsorgen.

Juridiska fakultetsnämnden vill också belysa faran med ”function creep” dvs. att teknologi tas fram för ett syfte men sedan användas för ett annat syfte som inte kunde förutspås när teknologin togs fram.³ Det är därför viktigt att tekniska begränsningar finns inbyggda i tekniska lösningar och systemen som kan förebygga en oönskad teknisk utveckling. Detta är också viktigt från ett informationssäkerhetsperspektiv (behandlat ovan) där tillgång till data och/eller system ska begränsas till människor med nödvändig behörighet. Med den bakgrunden välkomnar juridiska fakultetsnämnden promemorians betoning på vikten av inbyggda begränsningsfunktioner i tekniken (”privacy by design”) vilket uttryckligen påbjuds i artikel 25 i EU:s dataskyddsförordningen (inbyggt dataskydd och dataskydd som standard). Det måste dock noteras att det också finns risker förknippade med inbyggt dataskydd och dataskydd som standard i den mån att

---

² Kungliga Ingenjörsvetenskaps Akademien, *Digitalisering för ökad konkurrenskraft*, Mars, 2019, s. 48.

³ Office of the Saskatchewan Information and Privacy Commissioner, *Technology and Function Creep*, <https://oipc.sk.ca/technology-and-function-creep-2/>.

värderingar som byggs in direkt i tekniken till viss del också blir permanenta, om inte det finns rutiner för att regelbundet överse och modifiera dem. Annars är en fara att samhällets värderingar utvecklas men att den utvecklingen inte speglas i tekniken. Ytterligare en kritisk synpunkt mot ex ante inbyggt dataskydd är risken att man har för avsikt att bygga in värderingar i tekniken som man tror är positiva för samhällets utveckling, men att teknikens eventuella operationalisering ändå möter motstånd i samhället. Med andra ord kan det vara svårt att förutspå hur en viss teknologi kommer att tas emot i det sociala ekosystemet. Denna situation kräver inte bara en kontinuerlig övervakning och revidering av de värden som är inbäddade i tekniken utan också en ständig utvärdering av hur en specifik teknologi interagerar med det sociala ekosystemet. En slutsats är därför att implementeringen av välfärdsteknik i äldreomsorg bara är ett första steg, och att en ex post och ständig utvärdering av välfärdstekniken är en viktig del av processen.

Juridiska fakultetsnämnden vill också belysa risken med att en ökad användning av välfärdsteknik i längden kan leda till att de äldre blir ännu mer isolerade från människor i och med att den mänskliga kontakten ersatts av välfärdsteknik. I ett sammanhang där en ökad användning av välfärdsteknikerna leder till större fokus på användandet av personuppgifter och känsliga uppgifter hamnar mycket fokus på dataskyddsförordningen och dess underliggande värderingar, såsom självbestämmande och integritet. Det kan leda till risken att man fokuserar bara på värderingar förknippade med exempelvis dataskydd. Det är därför viktigt att inse att en strävan efter att efterleva vissa värderingar kan ske på bekostnad av andra värderingar som samhället borde värna, t.ex. vikten av mänsklig kontakt, särskilt för de äldre.

Sammanfattningsvis är juridiska fakultetsnämnden överlag positivt inställd till de åtgärder som utredningen om välfärdsteknik inom äldreomsorgen föreslår.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, professor Jessika van der Sluijs. Yttrandet har beretts av universitetslektor Stanley Greenstein. Föredragande har varit utredare Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Jessika van der Sluijs

Karolina Alveryd